

ABD'NİN TERÖRLE MÜCADELESİ VE EL KAİDE

Doç.Dr.Sait YILMAZ*

Giriş

11 Eylül 2001'den beri ABD iki büyük savaşa girdi, Irak'tan 31 Aralık 2011 tarihinde çekildi, Afganistan'dan ise 2014'de çekilecek ama iki cephede de zafer yok. Amerika'nın yaptığı en büyük stratejik hatalardan biri Irak'ı işgal ederken Pakistan'daki El Kaide'yi göz ardı edip, Irak'ta kendilerine tuzak kuracaklarını değerlendirememiş olmasıdır. Bush yönetimi Pakistanlı generallere güvenmiş ve El Kaide'nin esnekliğini değerlendirememiştir. El Kaide bu hatayı önceden görmüş ve daha işgal başlamadan militanları ile Irak'a giderek ön cephede yerini almıştır. Irak'ta ABD ayaklanmacıları yenmek ve şiddetin seviyesini düşürmek için yeterli askeri kuvvet ve kaynak ayırmıştır. 2007'den sonra El Kaide'ye karşı Sünni ayaklanması ve sonra Irak hükümetinin güneydeki Şii militanlar ile çatışması ABD askeri faaliyetleri için Irak'ta belirli bir güvenlik ortamı oluşturdu. Irak Savaşı kazanılmış gibi gözükse de aslında bu Şiilerin sisteme entegre edilmesinin sonucu idi ve hem bir mezhep savaşı hem de bir Arap-Kürt savaşı kapıdadır. Irak ekonomisi hala oldukça zayıftır. 11 Eylül 2001'den 10 yıl sonra ABD, artık terörle mücadele için artık ülke dışına büyük ordular göndermenin işe yaramadığını düşünmekte, El Kaide ve uzantıları ile mücadele için yeni yöntemler arayışındadır. Bu makalede önce ABD'nin terörle mücadelesinde gelinen aşama ve hatalara, daha sonra bu savaşların asıl hedefi olan El Kaide'nin yeni konumuna odaklanılacaktır.

ABD'nin Terörle Mücadelesi

11 Eylül 2001'den beri savaşlar ABD'ye 1.3 trilyon dolara mal oldu. ABD, Afganistan'daki savaşı kaybetti, Irak'ta ise şu ana kadar sağladıklarını kaybetme süreci içindedir. ABD ordusu Silahlı Ülke İnşası'nı becerememiş ve hala bu problemi nasıl çözeceğinin arayışı içindedir. Afganistan'da ciddi bir savaşa girildi ama şimdi mağlubiyeti tersine çevirecek hiçbir umut yoktur. Irak'ta ise kazanılan askeri başarı ile uyumlu bir sivil başarı yoktur, sürekli barış, siyasi katılım ve ekonomik gelişmeyi sağlayacak başarılı bir geçiş oldukça riskli bir süreçtedir. ABD, bu savaşları "akıllı güç", "yumuşak güç" veya "melez savaş" gibi muğlak konseptlere odaklanarak aşamadı. ABD, bu savaşlara giderken caydırma, çevreleme, müttefikleri destekleme ve/veya diplomasi gibi seçenekleri düşünmedi. Bugün, gerçek bir fayda-masraf analizi yapılmamasının sonuçları ödenmektedir. Irak ve Afganistan savaşlarında 6.000'den fazla askeri öldü, 45.000'den fazlası yaralandı. Usame bin Ladin öldürülmesine rağmen terör tehdidi devam etmekte, Guantanamo ise prestij kaybına neden olmaktadır.

Haziran 2011'de Beyaz Saray yeni Terörle Mücadele Ulusal Stratejisi dokümanı Arap Baharı'nın yaşandığı, Usame Bin Ladin'in öldürüldüğü ve devam eden terörle mücadele operasyonlarında siyasi ve mali belirsizliğin hâkim olduğu bir dönemde yayınlandı. Doküman terörle mücadelede dört prensip ve sekiz geniş kapsamlı hedef ortaya koymaktadır. Dokümanın 2006 versiyonunda El Kaide; İspanya'dan Güneydoğu Asya'ya tek bir Pan-İslamcı, totaliter rejim kurmak isteyen, büyümekte olan stratejik ve ideolojik tehdit olarak tanımlanırken, 2011 versiyonunda tehdidin daha çok operasyonel yönlerine, El Kaide kabiliyetlerine ve hedeflerine odaklanılmıştır¹. İki doküman terörle nasıl mücadele edileceği konusunda da farklı

* İstanbul Aydın Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Öğretim Üyesi, saityilmaz@aydin.edu.tr

¹ Rick Ozzie Nelson, Ben Bodurian: The New National Strategy for Counterterrorism, (Jun 30, 2011).

yaklaşımlara sahiptir. Bush yönetimi uzun dönemli çözüm için otokratik rejimlerde demokrasiye geçişi öne sürerken, Obama yönetimi Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da ortaya çıkan ve arkasında El Kaide'nin de olduğu ayaklanmalara karşı bir politika geliştirememiştir.

Afganistan'daki ABD Ordusunun komutanı David Petraus Eylül 2011'de CIA direktörü oldu. Petraus, Afganistan'da CIA'yı altı haftalık eski bilgilerle çalıştığı, kendisinin daha zamanında bilgiler için yöntemler geliştirdiği ile eleştirmişti². CIA'daki ilk gününde personeline "Bu teşkilatın kalitesini belirleyen cesaret, inisiyatif ve kendini adama kadar entelektüel savaşa gücüne de saygı duyuyorum" ifadesini kullandı. CIA Terörle Mücadele Merkezi Başkanı ve El Kaide ile drone savaşının de facto komutanı ise, Petraus ile Irak'taki görevi esnasında anlaşamadığı için görevinden ayrılmak zorunda kaldı. Yeni Savunma Bakanı Leon Panetta ise işe şu anahtar cümle ile başladı³; "El Kaide'yi stratejik olarak yenebilecek bir dönemdeyiz. Daha önceki işimde (CIA) olduğu gibi buna odaklanmayı ümit ediyorum." Panetta'ya göre El Kaide'nin dünya genelinde bitirilmesi Afganistan ve Irak'a dışarıdan tehditleri de bitirecektir. Yani El Kaide ile savaş artık dünya genelinde yapılacak, yeni ordu Afganistan ve Irak'taki gibi büyük ve işgal ordusu olmayacaktır. Panetta, Afgan çekilmesini ordunun yeni modernizasyon stratejisi için fırsat olarak görmektedir.

Afganistan ve Irak'ta Yapılan Hatalar

ABD, Afganistan ve Irak'a savaşa giderken ülke inşasından kaçınmıştı ana hem ülke inşasına hem de ayaklanmaya hazırlıksız yakalandı. Bu nedenle farklı bir kültür, hükümet, ekonomi ve güvenlik yapısını anlamakta zorlandı. Böylece ayaklananların yapısını ve çatışmaların gelişen seviyelerini anlamakta geç kaldı, gerekli cevapları veremedi ve buna uygun kaynak kullanamadı. Afgan ve Iraklıların değerleri ve hedefleri ile ABD'nin personel, kaynak ve yönetimi özellikle sivil seviyede büyük ölçüde örtüşmedi. ABD, iki savaşta da karşılaştığı tehdidi anlamadı, Irak'ta iki yıl Afganistan'da 8 yıl boyunca ayaklanmaların artışını göremedi⁴. Böylece iki ülkede de "altın saatler" kaçırıldı ve daha başlangıçta eylemlerin durdurulması veya etkisinin sınırlandırılması fırsatı kullanılmadı. Böylece etkisiz Afgan merkezi hükümeti ve ABD'nin yarattığı güç boşluğunu Taliban ve diğer ayaklanmacıların de facto olarak doldurmasına seyirci kaldı. 2004'te Afgan savaşını kaybetmeye bırakarak kaynaklarını ve dikkatlerini daha çok Irak'a harcadı.

Afganistan'da uygulanan strateji Afgan halkına odaklanmıştı ve "şekillendir, temizle, tut ve inşa et" olarak belirlenmiş idi. ABD, Afganistan'a giderken büyük stratejik hatalar yaptı ve bunları Irak'ta da tekrarladı. Afganistan'da hükümetin boş bıraktığı yerlerdeki de facto güç boşluğunu ayaklanmacılar doldurdu ve ABD/NATO/ISAF kalıcı güvenlik ve yardım sağlayamadı. Tehdide uygun kaynak ve kuvvet yığınağı sağlanamadığı için 8 yıl boyunca inisiyatif karşı tarafta oldu. Bu süreçte ABD, Taliban'a karşı çok yavaş hareket etti, ne kendi kuvvetlerini takviyede ne de etkili bir Afgan gücü geliştirmekte başarısız oldu. ABD ve Afgan güçleri yıldan yıla halkın ve kırsal kesimin kaybederken, ABD/NATO/ISAF halkı korumaktan ziyade ayaklanmanın taktik yönlerinde başarılı olmaya odaklandı. ABD için Afganistan'daki başarı büyük ölçüde güneyde Pakistan sınırı boyunca Peştun kuşağında teröristlerin temizlenmesine bağlı idi. Ancak Pakistan'ı tam olarak yanına çekemeyince Washington'da bu savaş önce AF-PAK daha sonra PAK-PAK savaşı adını aldı.

² Kimberly Dozier: Petraeus sworn in as CIA director, The Associated Press, (Sep 6, 2011).

³ Robbin Laird, Ed Timperlak: Reshape U.S. Force Structure for Agility, Defense News, (24 July 2011).

⁴ Anthony H. Cordesman: Shape, Clear, Hold, and Build, Acting on the Lessons of the Afghan & Iraq Wars, (Speech given at the Cosmos Club on September 24, 2009).

İki savaşta da ABD, gönüllülük değil baskıya dayalı ittifaklar oluşturdu. Ortaya çıkan bu imkânsız ittifaklar, tehditte yapılan yanlış değerlendirmeler ile birlikte savaş alanlarında çabucak ciddi sorunlar doğurdu. Afganistan'da ISAF/NATO imkânsızların ittifakı idi ve askeri gayretler ülkelerin kuvvetlerine getirdikleri sınırlamalar nedeni ile oldukça bölünmüştü. Bu savaşlar ABD'ye savaşlarını seçerken daha dikkatli olmayı, riski iyi değerlendirmeyi, silahlı ülke inşası için gerekli tüm kabiliyetleri geliştirmeyi, silahlı ülke inşası için etkili ve entegre sivil-asker gücü oluşturmayı ve gerekli programları etkili şekilde uygulamayı öğretti. Taliban ve Bin Ladin'e karşı ABD tarafından savaştığına inanılan Müşerref'e güvenin ikinci büyük stratejik yanılması Pakistan'ın taraf değiştirerek Taliban ile işbirliği yapması oldu. Bu dönemde ABD, Müşerref gibi bir diktatörü ayakta tutmaya çalışırken, Pakistan'ın en büyük ümidi olan başbakan Benazir Butto, El Kaide'nin suikastına kurban gitti⁵. Taliban komutanlarının görüşmelerinden edinilen istihbarata göre, Amerikalılar çekilene kadar zaman beklemeyi ve sonra saldırılarını artırmayı planlamaktadırlar.

El Kaide'de Değişimler

Bin Ladin'e yapılan operasyon yerinin tespit edilmesi için kendisine kuryelik yapan kişilerin belirlenmesi ile başladı. Irak'ın kuzeyinde 2004 yılında yakalanan Hassan Ghul'un ardından diğer kuryeler tespit edildi ve izleri sürüldü. Bunların Bin Ladin'in bulunduğu Pakistan'ın başkenti İslamabad'ın 50 km. kuzeyindeki Abbottabad kampı yakınlarında telefonlarının bataryalarını çıkardığı anlaşıldı. Ladin'in ölmesi ile El Kaide, Afganistan'da hızını kaybetti ama yenilmedi. Usame Bin Ladin'in öldürülmesinden sonra El Kaide yeni bir lider kadrosu kurmakta, iç halkası değişime uğramaktadır. Bu değişim 11 Eylül sonrası İran'a giden ve uzun zamandır Tahran'da yaşayan kadro ile yapılmaktadır. El Kaide'nin kurucu babaları olan bu kadro şimdi Pakistan'a döndü. Biri Sünni diğeri Şii olsa da El Kaide ve İran arasındaki ilişkiler karmaşıktır. Her ne kadar El Kaide, Afganistan'da Şii hedeflere de saldırıya ortak düşman ABD'ye karşı işbirliği yapmaktadırlar. Bu taktik işbirliği 1990'ların ortasından beri görülmektedir.

Yeni El Kaide kadrosu içinde takma adı Sayf al Adl olan Mısır ordusundan emekli Albay Muhammad Salah al Din Abd al Halim Zydan öne çıkmaktadır⁶. El Kaide'ye fiili başkan olması beklenen Sayf, 2001'de Bin Ladin ailesinden birkaç kişiyi İran'a götürdü. İran'dan Pakistan'a dönen başka bir Mısırlı Abdullah Ahmad Abdullah takma adlı Muhammed al Masri'dir. Masri, Sayf ile birlikte Tanzanya ve Kenya'daki ABD büyükelçiliklerine yapılan saldırılara katılmıştı. Süleyman Abu Ghaith bir Kuveytli olup, 2001'de İran'a gitmeden önce El Kaide'nin aktif para kaynağı ve sözcüsü idi. Gerçek adı Mahfouz Ould al Walid Khalid al Shanqiti olan Moritanyalı Abu Hafs al Mauritanı kuvvetli dini eğitimi ile dikkati çekmekte idi. Öte yandan bölgeyi daha iyi bilen El Kaide'nin Pakistanlı elemanlarının Pakistan istihbarat servisi tarafından eğitilen Muhammad Ilyas Kashmiri tarafından yeniden yapılandırılması beklenmektedir. Kashmiri pek çok önemli bağlantının merkezindedir. Bin Ladin'in yardımcısı olan Zawahiri El Kaide Amiri unvanı alabilir. Enver Sedat suikastına karışmış olan Zawahiri, El Kaide'nin en önemli teorisyenidir.

El Kaide içinde bundan sonra İran'dan dönenler ve Pakistanlılar öne çıkacaktır. Ortak hedefleri Bin Ladin'in intikamını almak ve ABD'yi vurmaktır. El Kaide'nin yeni yayınladığı kaset, üyelerini Afganistan'a gelmeye değil, bağımsız eylem yapmaya çağırıyor. Taliban ise öylece duruyor. ABD, Taliban ile anlaşsa bile

⁵ Bruce Riedel: How the United States Enabled Al Qaeda, The Daily Beast, (September 05, 2011).

⁶ Bruce Riedel: The Al Qaeda-Iran Connection, The Daily Beast, (May 29, 2011).

Afganistan dost ellere bırakılmayacak, başka bir ülkenin (Taliban'ın kadim dostu Pakistan'ın) etkisi altına girecektir. Bin Ladin'in öldürülmesi El Kaide'nin Afganistan'daki konumunu etkilerken, bu terör örgütünün dünyaya yayılmış olması bu etkiyi sınırlı tutmaktadır. El Kaide, ABD ve İran arasında devam eden çekişme, ABD'nin Irak'tan çekilmesi ve bölgede yaşanan karışıklıklardan yararlanarak Arap Yarımadası'nda yeniden toparlanmakta ve yeni bir terör dalgası için hazırlanmaktadır. Bin Ladin'in ölümü El kaide örgütüne büyük bir darbe olmakla birlikte örgütü yok etmedi çünkü hala lider kadrosu var, mümkün olduğu kadar çok eylem yapmaya ve öldürmeye devam ediyorlar.

Ancak, El Kaide de büyük hatalar içindedir. Şiddet ve ölümden başka bir vizyonu olmayan El Kaide, sadece barış ve huzur isteyen örneğin Filistinli Müslümanlara vereceği bir şey yoktur. Irak, Ürdün, Suudi Arabistan gibi ülkelerin sokak ve pazarlarında kendi yandaşı olabilecek binlerce sivil kan gölüne boğdu ve kendi tabanına yabancılaştı. Bin Ladin'in ölümü ve Arap devrimleri ABD için bazı şeylerin doğrusunu yapmak için fırsat olabilirdi. Tunus, Mısır ve Libya'da yeni polis hükümetleri yerine halkın onayladığı yönetimlerin iktidara gelmesi sağlanırsa bu model Ortadoğu'ya yayılabilirdi. Ama ABD, Bahreyn ve Yemen'de böyle yapmadı, Suudi Arabistan'a sesini çıkarmamakta ve en önemlisi Filistin-İsrail barış sürecinde gerçek yüzünü gösterdi. Eğer cihatçıların baskısı ile Mısır ve Ürdün İsrail ile barış anlaşmasını bozarlarsa bu El Kaide'nin hayalini kurduğu Arap-İsrail savaşını tetikler⁷. El Kaide liderlerinin sayısı gittikçe azalmaktadır. El Kaide'nin harekât merkezinin Pakistan'ın kuzeyindeki kontrolsüz bölgede olduğu sanılmaktadır. Bu merkez Taliban Yönetim Konseyi'nin ve Pakistan askeri birliklerinin bulunduğu Quetta şehrine birkaç saat mesafededir. Pek çok El Kaide liderinin Pakistan'da yaşadığına ve Pakistan ile işbirliği yaptığına inanılmaktadır. Diğer El Kaide liderlerinin Yemen ve Somali'de olduğu sanılmaktadır.

Sonuç Yerine; El Kaide'nin Türkiye'ye Bakışı..

El Kaide'nin iki numarası Mısırlı Ayman Zawahiri 30 Aralık 2009'da Afganistan-Host'daki CIA üssüne yapılan saldırıdan sonra uzun süre ortalıkta gözükmedi. 2010 yılında Türkiye'nin filotilla olayı ve İsrail ile ilişkilerinin bozulmasını yorumlayan Zawahiri'ye göre; Osmanlı İslam'ı korumak için ordular gönderirdi ama Erdoğan kurtlar denizine bir inek göndermişti⁸. Erdoğan bir (Kanuni Sultan) Süleyman değil, Enver Sedat gibi bir yatıştırıcı idi. Zawahiri ve El Kaide Osmanlı döneminden sık sık övgü ile bahsetmiştir. Zawahiri yazı ve konuşmalarında İslam'ın bugünkünü zayıflığını 1. Dünya Savaşı sonrasında Osmanlı'nın çöküşüne bağlamaktaydı. İsrail'in doğuşu da bundan kaynaklanmıştı. El Kaide liderleri orta çağdan kalma bir Arap devleti peşinde olmaktan daha büyük hayallere sahiptirler. Güç politikalarına önem veren ve küresel emelleri olan El Kaide, Osmanlı gibi hâkim dünya gücü içinde bir İslam vizyonu peşindedir. Böylece yeni halife ile İsrail'i yok edecek, İspanya ve Çeçenistan'da kaybedilen toprakları da kurtaracaklardır. Pakistan'daki Lashkar e Tayyiba ile müttefiklerdir. Tayyiba, Osmanlılar gibi Hindistan'da Müslüman Mughal İmparatorluğu kurmak ve Keşmir'i kurtarmak istemektedir. Benzer şekilde Endonezya'daki cihatçılar ise halifeliği kurmak ve Güneydoğu Asya'ya doğru genişlemek istemektedirler.

⁷ Bruce Riedel: How the United States Enabled Al Qaeda, The Daily Beast, (September 05, 2011).

⁸ Bruce Riedel: Al Qaeda's Surprising New Target: Turkey, The Daily Beast, (August 02, 2010).